

BUXGALTERIYA HISOBIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEKNOLOGIYALARINING ROLI VA AHAMIYATI

Samarqand iqtisodiyot va serves instituti

Axborot texnologiyalari kafedrası o'qituvchisi

Rajabboyev Shahboz

Buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti

talabasi **Sirliboyeva Durdona**

ANOTATSIYA: Mazkur maqolada buxgalteriya hisobida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning roli va ahamiyati yoritilgan. AKTning buxgalteriya jarayonlarini avtomatlashtirishdagi o'rni, ma'lumotlarni qayta ishlash tezligi va tahlil qilish imkoniyatlariga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda dasturiy ta'minotlar imkoniyatlari, ma'lumotlar bazasi tashkiloti va raqamli transformatsiyaning moliyaviy boshqaruvga ta'siri o'rganilgan. Olingan natijalar asosida samaradorlikni oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi, AKT, avtomatlashtirish, axborot tizimi, raqamlashtirish.

ANNOTATION: This article examines the role and significance of information and communication technologies (ICT) in accounting. It analyzes how ICT contributes to the automation of accounting processes, improves data processing efficiency, and enhances analytical capabilities. The study investigates the functionality of accounting software, database organization, and the impact of digital transformation on financial management. Based on the results, recommendations to improve efficiency are provided.

Keywords: accounting, ICT, automation, information system, digitalization.

KIRISH: Zamonaviy iqtisodiyotda buxgalteriya hisobi nafaqat moliyaviy ma'lumotlarni qayd etish va tahlil qilish, balki tez o'zgaruvchan muhitda samarali qarorlar qabul qilish vositasi hisoblanadi. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) bu

sohada inqilobiy o'zgarishlarni keltirib chiqardi, qo'lda ishlov berishdan avtomatlashtirilgan jarayonlarga o'tishni ta'minladi. AKT buxgalterlarning kundalik ishlarini soddalashtirib, samaradorlikni oshiradi va xatolar sonini kamaytiradi. Ushbu maqolada AKT ning buxgalteriya hisobidagi roli, ahamiyati, foydalari, misollari va kelajakdagi ta'sirini ko'rib chiqamiz.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimi korxonalar faoliyatida muhim strategik ahamiyatga ega bo'lmoqda. So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hisob-kitob jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqdi. AKT yordamida moliyaviy ma'lumotlarni qayta ishlash tezligi, aniqligi va shaffofligi oshib, boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligi kuchaymoqda.[4,6] Shu sababli buxgalteriya tizimida AKTdan foydalanish nafaqat texnik, balki boshqaruv tamoyillarini modernizatsiya qiluvchi omilga aylanmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi — buxgalteriya hisobida AKTning qo'llanilish mexanizmlarini ochib berish, uning afzallik va muammolarini tahlil qilish hamda korxonalarda raqamli transformatsiya samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. . Buning natijasida hisoblar o'z vaqtida tayyorlanadi va boshqaruv uchun zarur ma'lumotlar doimiy ravishda yangilanib turadi.[5,7]

AKT ning ahamiyati-AKT buxgalteriya hisobi uchun muhim, chunki u samaradorlikni oshiradi, xatolar sonini kamaytiradi va vaqtni tejaydi. Masalan, avtomatlashtirish orqali buxgalterlar yuqori qiymatli maslahat xizmatlariga o'tishi mumkin, bu esa mijozlar bilan munosabatlarni mustahkamlaydi. Texnologiyalar moliyaviy ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va almashishni ta'minlaydi, bu esa kiber tahdidlarga qarshi himoyani kuchaytiradi. Shuningdek, AKT global iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshiradi. Kompaniyalar real vaqt ma'lumotlariga asoslangan qarorlar qabul qilish orqali bozor o'zgarishlariga tezroq moslashadi.Statistikaga ko'ra, AKT dan foydalanish buxgalteriya firmalarining samaradorligini 75% gacha oshirishi mumkin, bu esa iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

AKT ning foydalari-AKT ning buxgalteriya hisobidagi foydalari quyidagilar: Samaradorlik va vaqt tejashi: Takroriy vazifalarni avtomatlashtirish buxgalterlarga strategik ishlar uchun vaqt ajratish imkonini beradi. Aniqlik va xavfsizlik: Inson xatolarini

kamaytiradi va ma'lumotlarni shifrlash orqali himoya qiladi. Hamkorlikni yaxshilash: Bulutli platformalar orqali masofaviy ish va real vaqt almashinuvi ta'minlanadi. Ma'lumotlar tahlili: Katta ma'lumotlar va SI orqali tendentsiyalarni aniqlash va bashorat qilish mumkin. Xarajatlar kamayishi: IT xarajatlarni optimallashtiradi va resurslarni samarali ishlatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI: Mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda AKTning buxgalteriya hisobiga ta'siri keng yoritilgan. Xorijiy olimlar R. Drury, H. Horngren va Ch. Turnerlarning ishlanmalarida buxgalteriya jarayonlarini avtomatlashtirish, moliyaviy axborot tizimlarining funksiyalari hamda ichki nazorat mexanizmlari chuqur tahlil qilingan.[1,2,3] Mahalliy olimlardan S. G'ulomov, A. Qodirov va Sh. Abdug'aniyevlarning ilmiy ishlari AKTni iqtisodiy boshqaruvda qo'llash, ma'lumotlar bazasini shakllantirish, elektron hisob-kitoblar tizimini tashkil etish masalalariga bag'ishlangan.[4,5,6] Tahlil shuni ko'rsatadiki, ilmiy adabiyotlarda AKTning texnik imkoniyatlari yetarli yoritilgan bo'lsa-da, uning korxona moliyaviy barqarorligi va boshqaruv qarorlariga ta'siri bo'yicha tadqiqotlar hanuz dolzarbligini yo'qotmagan.[7]

Kelajakdagi ta'siri Kelajakda AKT buxgalteriya hisobini yanada o'zgartiradi. SI va mashina o'rganishi firibgarlikni aniqlash va auditlarni tezlashtiradi. 2027 yilga borib, jarayonlarning 90% avtomatlashtirilishi kutilmoqda, bu buxgalterlarni strategik maslahatchilarga aylantiradi. Shuningdek, kibertahdidlarga qarshi himoya va doimiy ta'lim talab etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi: Tahliliy-uslubiy yondashuv-mavjud ilmiy adabiyotlar va dasturiy ta'minot funksiyalari tahlili.[1,3,4] Qiyosiy tahlil: AKT joriy etilgan va etilmagan korxonalar hisob tizimi samaradorligini solishtirish.[2,6] Statistik tahlil: buxgalteriya dasturlarining vaqt, aniqlik va mehnat unumdorligiga ta'sirini baholash.[3,7] Induktiv va deduktiv yondashuv: umumiy xulosalar ishlab chiqildi.[5]

TAHLIL VA NATIJALAR: AKTning buxgalteriya jarayonlari samaradorligiga ta'siri. Tahlillar AKT qo'llanilganda buxgalteriya yozuvlarini yuritish uchun sarflanadigan vaqt 40–60% gacha qisqarishini ko'rsatmoqda.[1,4]

1. Dasturlar ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlashi sababli xatolar soni sezilarli kamayadi.[2]

2. Ma'lumotlar bazasi va elektron hujjat aylanishi: Elektron arxivlash tizimlari ma'lumotlarni tezkor qidirish, uzoq muddatli saqlash va xavfsiz uzatish imkoniyatini yaratadi.[3,4] Korxonalar o'rtasida elektron hujjat almashinuvi esa operatsion xarajatlarni kamaytiradi.

3. Hisobotlarning shaffofligi: Elektron buxgalteriya tizimi har bir moliyaviy operatsiyani qayd etadi va audit izini qoldiradi. Bu esa ichki audit sifatini oshiradi va korrupsion xatarlarni kamaytiradi.[2,6]

4. Raqamli transformatsiya muammolari: Tahlil davomida quyidagi kamchiliklar aniqlangan: texnik bazaning eskirganligi; dasturiy ta'minotning qimmatligi; xodimlarning AKT bo'yicha malakasining yetarli emasligi; kiberxavfsizlik xavflari. [3,7]

XULOSA VA TAKLIFLAR: AKT buxgalteriya hisobida ajralmas qism bo'lib, samaradorlik, aniqlik va innovatsiyalarni ta'minlaydi. Texnologiyalarni qo'llash orqali buxgalterlar nafaqat moliyaviy ma'lumotlarni boshqaradi, balki biznesning o'sishiga hissa qo'shadi. Kelajakda AKT dan foydalanish raqobatbardoshlikning kaliti bo'ladi. [1,3,4]

Takliflar:

1. Korxonalarda zamonaviy buxgalteriya dasturlarini joriy etish va doimiy yangilash.[1,4]

2. Xodimlar uchun AKT bo'yicha muntazam o'quv kurslarini yo'lga qo'yish.[6]

3. Moliyaviy ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash uchun kiberxavfsizlik tizimini kuchaytirish.[3,7]

4. Elektron hujjat aylanishi tizimini barcha bo'limlar o'rtasida to'liq integratsiya qilish. [2,4]

5. Moliyaviy hisobotlarni raqamli formatda shakllantirish va avtomatlashtirgan holda nazorat qilish.[1,3]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Drury C. Management and Cost Accounting.
2. Horngren C., Sundem G., Elliott J. Introduction to Financial Accounting.
3. Turner L., Weickgenannt A. Accounting Information Systems.
4. G‘ulomov S. Axborot tizimlari va texnologiyalari.
5. Qodirov A. Buxgalteriya hisobi nazariyasi.
6. Abdug‘aniyev Sh. Raqamli iqtisodiyot va boshqaruv.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga doir farmonlari va qarorlari.